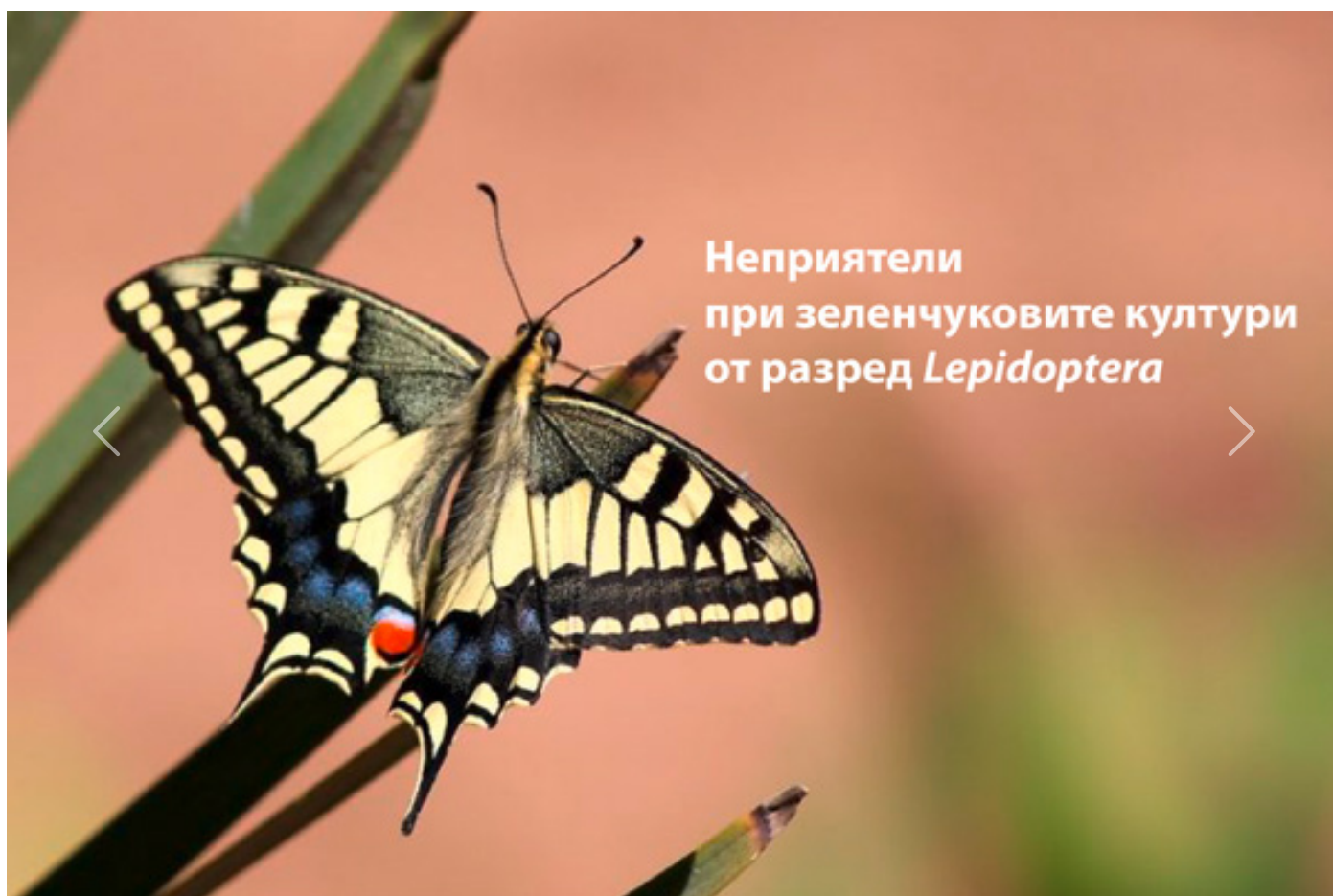

Lepidoptera Takımından Sebze Kültürlerinde Yaygın Zararlılar

Автор(и): проф. д-р Винелина Янкова, Институт за зеленчукови култури "Марица" – Пловдив, ССА

Дата: 18.07.2025 Брой: 7/2025

Özet

Sebze bitkileri, *Lepidoptera* takımından çok sayıda türe ev sahipliği yapar. Tırtılların neden olduğu zarar genellikle önemli verim kayıplarına yol açar. Çeşitli kelebek türleri, güzel oldukları kadar tehlikeli de olabilir. Bu zararlıların ekinlerde zamanında tespit edilmesi, istilanın sınırlandırılmasını ve başarılı bir mücadeleyi sağlar.

Kelebekler (*Lepidoptera*), familya ve tür açısından zengin bir takımı temsil eder. Entomolojinin bir dalı olan kelebek bilimi, Yunanca lepis – pul ve pteron – kanat kelimelerinden türetilen takımın adından gelir ve lepidopteroloji olarak adlandırılır; yani kanatları küçük pullarla kaplı böcekler. En eski kelebek izleri, Mezozoik

çağ katmanlarında, özellikle Orta Jura tabakalarında bulunmuştur. İngiltere, İspanya, Almanya ve Doğu Sibirya'da zengin yataklar keşfedilmiştir. Buzul Çağı, Kelebeklerin Kuzey Yarımküre'deki dağılımı üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmuştur. Dünyanın tropikal bölgeleri şu anda kelebek türleri açısından en zengin olanlardır. Çeşitli kelebek türleri, güzel oldukları kadar tehlikeli de olabilir. Bazı türlerde larval form – tırtıl – birçok tarımsal ürün için zararlı aşamadır. Kelebeklerin geleneksel sınıflandırmalarından biri onları gündüz ve gece kelebekleri olarak ayırır. İlk grup, esas olarak gündüz aktif, genellikle parlak renkli büyük kelebekleri içerirken, ikinci grup esas olarak gece aktif, koyu tonlarda renkli kelebekleri içerir. Sebze bitkileri, kelebekler için çekici konukçulardır ve sıklıkla saldırılarının hedefi haline gelirler.

Fam. *Noctuidae*

Toprak Üstü Kesici Kurtları

Pamuk Kapsül Kurdu (*Helicoverpa armigera* Hubn.)

Tırtıllar tipik polifag zararlılardır. Domates, biber, fasulye, patlıcan, bezelye ve diğer sebze bitkilerine zarar verirler. Tür yılda üç nesil geliştirir ve toprakta pupa olarak kışlar. Bazı yıllarda, gelişimini tamamlayamayan dördüncü bir nesil de görülür. İlk nesil kelebeklerin uçuşu Mayıs ayında başlar.

Pamuk kapsül kurdu (Helicoverpa armigera Hubn.)'nun neden olduğu zarar

Zararlı aşama, yaprakları, tomurcukları ve çiçekleri kemiren ve daha sonra meyvelere saldırarak içlerine girip içerikleriyle beslenen tırtıldır. Tırtıllar genellikle meyve sapı tarafından (domates, biber) içeri girer ve delik açmaya benzer yuvarlak delikler oluşturur. Zarar görmüş meyvelerde çürüme süreçleri başlar ve yumuşak, sulu bir çürüklük oluşur. Genellikle tırtıl meyveyi tamamen yok etmez, onu bırakır ve başka bir meyveye geçer. Böylece, tek bir tırtıl gelişimini tamamlamadan önce iki ila beş meyveye zarar verebilir. İkinci nesil tırtıllar en zararlı olanlardır.

Lahana Güvesi (*Mamestra brassicae* L.)

Ülke genelinde görülür. Lahana, brokoli, marul, salatalık, biber, havuç, kabak ve diğerlerine zarar verir. Yılda iki ila üç nesil geliştirir. Toprakta pupa olarak kışlar. İlk nesil kelebekler Nisan sonu – Mayıs başında uçar. İkinci nesil kelebekler Haziran ayının ikinci yarısından Temmuz sonuna kadar, üçüncü nesil ise Ağustos ayının ikinci yarısı ve Eylül ayının ilk yarısında uçar.

Lahana güvesi (Mamestra brassicae L.) tırtılı

Tırtıllar yapraklara ve lahana başlarına beslenme zararı verir. Yumurtadan çıktıktan sonra yaprakların alt tarafında yaşarlar, daha sonra yaprakları sadece kalın damarlar kalacak şekilde yerler ve ardından lahana başının içine nüfuz ederler. Zarar görmüş başlar hoş olmayan bir kokuya sahiptir.

Bahçe Ordusu Kurdu (*Mamestra oleraceae* L.)

Turpgil sebze bitkilerini tercih eder. Turp, küçük turp, biber, domates ve diğerlerine zarar verir. Yılda iki nesil geliştirir. Toprakta pupa olarak kışlar. İlk nesil kelebeklerin uçuşu Nisan sonu – Mayıs başında başlar. İkinci nesil kelebekler Temmuz-Ağustos aylarında uçar.

Bahçe ordusu kurdu (Mamestra oleraceae L.) tırtılı

Zararlı aşama tırtıldır. Başlangıçta yapraklarda pencere camı şeklinde zarar oluştururlar, daha sonra yaprak ayasını kalın damarları etkilemeden tamamen yerler. Lahana güvesinden farklı olarak, bahçe ordusu kurdu tırtılları lahana başının içine nüfuz etmez.

Alaca Kesici Kurt (*Peridroma saucia* Hubner)

Biber, salatalık ve diğerlerine zarar verir. Üç ila dört nesil geliştirir ve pupa olarak kışlar. Tırtıllar çok oburdur, yaprakların kenarlarını yerler, delik açar veya tamamen yok ederler. Meyvelerde delikler açar, içlerine girer, onları kirletir ve tüketime uygun olmaktan çıkarırlar. Bu tür meyveler genellikle çürür.

Gümüş Y Güvesi (*Plusia chalcites* Esper)

Zararlı, biber, bezelye, dereotu ve diğerleri üzerinde gözlemlenmiştir. Sera koşullarında ve besin varlığında, diapause olmaksızın sürekli gelişir.

Gümüş Y güvesi (Plusia chalcites Esper) tırtılı

Genç tırtıllar, alt epidermisi ve parankimayı yiyerek yaprakları iskeletleştirir, daha sonra üst epidermisi de yerler. Zarar sonucunda yapraklarda çok sayıda düzensiz delik gözlemlenir. Daha sonra tırtıllar yaprak damarlanmasını tamamen veya kısmen yerler. Domates meyvelerinde tırtıllar başlangıçta, tüm meyveyi kaplayabilen yüzeysel beslenme zararı oluşturur. Ardından meyvelerin içine nüfuz eder ve iç kısımlarıyla beslenirler. Bir tırtıl 4-5 meyveye zarar verir. Salatalıklarda tırtıllar meyvelerin yüzeyinden beslenir, biberde ise delikler açar. Zarar görmüş meyvelerin pazarlanabilir görünümü yoktur.

Toprak Kesici Kurtları (Gri Kurtlar)

Bunlar **Şalgam Kesici Kurdu (*Agrotis segetum* Schiff.)** ve **İpsilon Kesici Kurdu (*Agrotis ypsilon* Rott)**'nu içerir. Toprak kesici kurtları polifagdır ve çok sayıda sebze bitkisinin yanı sıra yabancı ot bitki örtüsü üzerinde de bulunabilir. Şalgam kesici kurdu yılda iki nesil geliştirir ve toprakta tam gelişmiş bir tırtıl olarak kışlar.

İpsilon kesici kurdu (Agrotis ypsilon Rott) ergini

İpsilon kesici kurdu yılda üç tam nesil ve kısmi bir dördüncü nesil geliştirir ve toprakta pupa ve tam gelişmiş tırtıl olarak kışlar. Genç tırtıllar, üst epidermisi etkilemeden yaprakların altından kemirerek beslenir. Daha yaşlı tırtıllar gündüzleri toprak yüzeyinin altında, toprak kesikleri altında saklanır ve geceleri yapraklarla beslenir, delikler açar ve daha sonra en kalın damarlar hariç tüm yaprağı yerler. Tam gelişmiş tırtıllar neredeyse topraktan çıkmaz; gövdeleri toprak yüzeyinin altından kemirirler. Tırtıllar toprak grisi ile siyah renkte, pürüzsüz, parlak, yağlı bir parlaklığa sahiptir ve genellikle bitkilerin yakınında, "halka" şeklinde kıvrılmış halde bulunabilirler.

Fam. *Pieridae*

Büyük Beyaz Lahana Kelebeği (*Pieris brassicae* L.)

Lahana, şalgam, küçük turp ve diğerleri gibi turpgil bitkilere zarar verir. Yılda üç ila dört nesil geliştirir. Kelebekler Nisan sonu – Mayıs başında görülür. Sıcak ve güneşli havalarda gündüz aktiftirler. Genç tırtıllar ikinci döneme kadar birlikte yaşarlar. Üst epidermisi etkilemeden yapraklarla beslenirler. Tam gelişmiş tırtıllar yaprakları ince damarlarla birlikte tamamen yer, onları iskeletleştirir ve sadece kalın damarları bırakır.

Küçük Beyaz Kelebek (*Pieris rapae* L.)